

УДК 338.334.56(477)

Білик Петро,
аспірант Лабораторії проєктів та ініціатив,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна
together.united.ua@gmail.com

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА МІГРАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

Міграція інтелектуального капіталу є важливим аспектом розвитку країни в сучасному світі. Протягом тривалого періоду Україна відчуває втрату висококваліфікованих фахівців, які обирають роботу за кордоном. Ситуація стала ще більш складною через війну з росією і масову міграцію населення, що призвела до втрати внутрішнього та зовнішнього потенціалу, але особливо болюче вплинула на інтелектуальний капітал країни. Інтелектуальний капітал – це ключовий ресурс, на якому ґрунтується інноваційний потенціал країни та її здатність до забезпечення сталого економічного зростання. У цьому контексті, проблема міграції інтелектуального капіталу або ж інтелектуальна міграція набуває особливого значення та актуальності.

Для розуміння проблеми міграції інтелектуального капіталу в Україні, слід розглянути механізми формування цього ресурсу. Формування інтелектуального капіталу відбувається кількома основними шляхами [1]:

- підвищення якості освіти та науки: Якісна освіта є фундаментом для створення інтелектуального капіталу. Україна має потенціал у сфері освіти та науки, але важливо постійно покращувати якість освіти та забезпечувати стимули для наукових досліджень;
- внутрішня міграція працівників: Обмін досвідом та знаннями між різними секторами економіки важливий для формування інтелектуального капіталу. Перехід фахівців із комерційних структур

до наукових і дослідницьких організацій сприяють внутрішній міграції працівників високої кваліфікації;

- імміграція наукових кадрів: значно покращити інноваційний потенціал країни може залучення іноземних науковців і фахівців. Такий процес сприяє обміну ідеями, технологіями та розширює можливості наукових досліджень в Україні.

Зміни, які відбулися в Україні внаслідок війни з Росією, суттєво вплинули на здійснення науково-дослідної роботи в країні. Статистика показує, що 22,4 % науковців не мають на сьогоднішній день достатніх умов та можливостей для продовження наукових досліджень. Це свідчить про труднощі, з якими стикається науковий спільнота України.

Близько 80 % науковців та дослідників, які залишили Україну після початку військових дій на її території, продовжують віддалено працювати в Україні. Це, з одного боку, є позитивним явищем, оскільки ці фахівці і надалі здійснюють свій внесок у науковий розвиток країни. З іншого боку, це свідчить про втрату країною значної частини свого інтелектуального капіталу [2].

Міграція інтелектуального капіталу має як позитивні, так і негативні наслідки, які впливають на інноваційний розвиток країни.

Серед позитивів відзначимо те, що інтелектуальна міграція може бути джерелом нових ідей, знань і можливостей для України, сприяючи її інноваційному розвитку та зміцненню міжнародних наукових зв'язків. Цей процес відкриває перед висококваліфікованими фахівцями нові можливості для особистого і професійного зростання. Вони мають шанс розвивати свої навички та отримувати новий досвід. За даними досліджень, 14,4 % науковців, які емігрували з України через війну, зазначають, що така вимушена міграція позитивно вплинула на навчальну чи науково-дослідну діяльність [2]. Вони знайшли нові можливості для викладацької та дослідницької роботи у зарубіжних навчальних закладах.

Окрім цього, інтелектуальна міграція сприяє інтеграції українських науковців і дослідників у світове науково-технічне співтовариство. Вони мають можливість співпрацювати з колегами з інших країн, обмінюючись ідеями та дослідженнями. Усе це сприяє

створенню нових знань та інновацій, а також зміцненню міжнародних наукових зв'язків.

Позитивним аспектом інтелектуальної міграції є можливість трансферу технологій та знань через участь емігрантів. Вони можуть виступати важливими посередниками у передачі технологій та інновацій між Україною й іншими країнами, що допомагає розширювати спектр можливостей для українських компаній та зберігати і підвищувати рівень технологічного розвитку в країні [1; 3].

Чим вищою є освіта мігрантів, тим більшою є очікувана особиста вигода від переселення [4; 5]. Висококваліфіковані мігранти мають можливість отримати більше грошей і можливостей для розвитку кар'єри за кордоном. Однак це також означає втрату країною еміграції важливих ресурсів.

Важливо враховувати, що інтелектуальні трудові мігранти збіднюють свою власну країну на ту ж суму, на яку збагачують країну імміграції [6]. Втрати від інтелектуальної міграції можуть включати погіршення якісних характеристик трудових ресурсів, збитки у витратах на підготовку і розвиток спеціалістів-емігрантів, зменшення рівня продуктивності праці, зниження конкурентоспроможності країни тощо.

Інтелектуальна міграція людського капіталу призводить до численних негативних наслідків для країни. Ці наслідки включають у себе втрату віддачі від грошових інвестицій у створення та розвиток інтелектуального капіталу [7]. Коли висококваліфіковані фахівці переїжджають за кордон, країна втрачає кошти, витрачені на їхню освіту та підготовку.

Падіння престижу науки в країні є іншим наслідком інтелектуальної міграції. Масовий відтік вчених та дослідників може призвести до зниження рівня розвитку науки та втрати довіри до наукових досягнень країни.

Дефіцит висококваліфікованих науково-технічних кадрів є серйозним завданням, яке виникає внаслідок інтелектуальної міграції [8]. Втрата висококваліфікованих фахівців призводить до нестачі кваліфікованих кадрів у країні.

Ще одним негативним наслідком інтелектуальної міграції є зменшення кількості наукових розробок та технологій. Відтік інтелектуального капіталу призводить до скорочення обсягу наукових досягнень та нових технологій, які створюються в країні.

Також відбувається зниження якості людського капіталу через втрату висококваліфікованих фахівців, що у свою чергу впливає на якість робочої сили в країні. Втрата інтелектуального капіталу може призвести до уповільнення розвитку національних інтелектуальних ресурсів.

Усі ці наслідки суттєво впливають на інноваційний розвиток України та здатність країни конкурувати на світовому ринку інновацій. Тому задля зменшення їх негативної дії необхідно розробляти та впроваджувати політику, спрямовану на збереження й покращення якості людського капіталу в Україні.

Політика орієнтована на збереження інтелектуального капіталу включає в себе заходи для залучення іноземних науковців та фахівців, а також створення умов для повернення українських емігрантів в країну. Програми підтримки наукових досліджень та інноваційних проектів можуть стимулювати інтелектуальний розвиток України.

Важливу роль у збереженні національної ідентичності та ментальності відіграє збереження й підтримка державної мови. Забезпечення доступу до української мови та культури для українських мігрантів сприятиме збереженню національної спадщини.

Ефективним шляхом відновлення інтелектуального капіталу країни має стати політика сприяння поверненню українських біженців в Україну. Створення умов для їхнього повернення та інтеграції в українське суспільство сприятиме поповненню наукового та інноваційного потенціалу країни у повоєнний період відновлення.

Інструментом для забезпечення інноваційного розвитку є міжнародний обмін знань і технологій. Україна може співпрацювати з іншими країнами у галузі науки та технологій, обмінюючись ідеями та розробками.

Отже, інтелектуальна міграція постає болючим питанням перед нашою країною у контексті можливості її повоєнного відновлення.

Україна повинна активно працювати над залученням та збереженням інтелектуального капіталу, а також співпрацювати з міжнародними партнерами для обміну знаннями та технологіями, реалізуючи політику збереження інтелектуального капіталу та зменшення негативних наслідків у забезпеченні сталого інноваційного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Баєва О. Причини та наслідки інтелектуальної міграції людського капіталу. *Економіка та суспільство*, 2023. Вип. 52. URL: <https://doi.org/10.32782/10.32782/2524-0072/2023-52-13>
2. Ядловська О. Особливості міграційної хвилі українців-евакуантів у 2022 р. через військову агресію російської федерації. *Держава і право України в умовах воєнного стану. Науковий вісник ДДУВС*, 2022. Спеціальний випуск № 2. С. 188-203.
3. Власова Т.Р. Міжнародна інтелектуальна міграція: від «відпливу умів» до їх циркуляції. *Демографія, економіка праці, соціальна економіка та політика*, 2020. Вип. I-II (77-78). С. 315-325.
4. Долиняк Ю. О., Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Ринок освітніх послуг в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз і напрями розвитку [Текст]: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 232с.
5. Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Хомюк Н.Л., Войчук М. В., Савчук А.Ю., Коломечюк В.В., Цимбалюк С.М. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання: монографія. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 514 с.
6. Павліха Н., Цимбалюк І., Уніга О. Розвиток та регулювання ринку праці прикордонного регіону [Текст] : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 223 с. ISBN 978-966-940-195-3
7. Цимбалюк І. О. Інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 340 с. ISBN 978-966-940-278-3
8. Цимбалюк І. Фіскальний простір інклюзивного розвитку регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 500 с.